

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Mezioborová spolupráce v oblasti péče o osoby se zrakovým postižením v Jihomoravském kraji

TyfloCentrum Brno, o. p. s.

Projekt „Rozvoj péče o osoby se zrakovým postižením v Jihomoravském kraji“
registrační číslo CZ.03.2.63/0.0/0.0/17_071/0007543

Tento projekt byl prostřednictvím Operačního programu zaměstnanost financován
z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky

PhDr. Iva Švábíková, Ph.D.

Brno, 2020

Obsah

Představení projektu	3
Jihomoravský kraj	4
Představení realizátora projektu	5
Sociální služby pro zrakově postižené v Jihomoravském kraji	8
Lidé se zrakovým postižením	15
Mezioborová spolupráce	19
Oblast zdravotnictví.....	20
Sociální oblast.....	21
Oblast vzdělávání.....	23
Oblast zaměstnávání	25
Oblast bezbariérovosti	26
Oblast práce s veřejností.....	27
Úvahy a podněty do budoucna	29
Přílohy	31

Představení projektu

Rozvoj péče o osoby se zrakovým postižením v Jihomoravském kraji

Hlavním cílem projektu je zvýšení kvality a efektivity poskytovaných sociálních služeb osobám se zrakovým postižením, a to jak v rámci organizace (posilováním kvality práce, vzděláváním atd.), tak směrem k veřejnosti.

Projekt realizoval tyto aktivity:

1. Aktualizace a rozvoj standardů
2. Personální procesy a rozvoj zaměstnanců
3. Propagace sociální práce
4. Mezioborová spolupráce

V rámci mezioborové spolupráce pracovníci organizace komunikovali s dalšími organizacemi a institucemi poskytujícími služby pro osoby se zrakovým postižením v Jihomoravském kraji.

Významnou aktivitou mezioborové spolupráce byla konference **Od kolébky po aktivní stáří**, která byla setkáním většiny významných poskytovatelů služeb pro osoby se zrakovým postižením v Jihomoravském kraji (více informací viz dále).

Metodika mezioborové spolupráce v dané oblasti si neklade za cíl poskytnout konkrétní návod, ale spíše poskytnout informace o způsobech mezioborové spolupráce, které fungují a jsou přínosné a z našeho pohledu přenositelné a uplatnitelné v dalších regionech.

"Povinnost" spolupráce není nikde zakotvena a ustanovena, ale jak se říká "kde je vůle, tam je cesta" a odborníci z různých oborů mají zájem na zlepšování služeb pro osoby se zrakovým postižením.

Více o projektu a jeho dalších výstupech:

<http://www.centrumpronevidome.cz/rozvoj-pece-o-ozp-v-jmk>

Jihomoravský kraj

Jihomoravský kraj je vyšší územně samosprávný celek České republiky, který vznikl v roce 2000

na jižní Moravě. Sídlním městem kraje je statutární město Brno, jež je druhým největším městem v České republice, jeho význam přesahuje hranice kraje – je např. sídlem nejvyšších justičních institucí a místem konání velkých událostí evropského významu.

Rozlohou 7 195 km² (9 % rozlohy ČR) zaujímá Jihomoravský kraj čtvrté místo v České republice, počtem 1,2 milionu obyvatel (11 % z ČR) je také na čtvrtém místě.

Území kraje je vymezeno územím sedmi okresů (Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo) a 21 obcí s rozšířenou působností (Blansko, Boskovice, Brno, Břeclav, Bučovice, Hodonín, Hustopeče, Ivančice, Kuřim, Kyjov, Mikulov, Moravský Krumlov, Pohořelice, Rosice, Slavkov u Brna, Šlapanice, Tišnov, Veselí nad Moravou, Vyškov, Znojmo, Židlochovice).

Představení realizátora projektu

TyfloCentrum Brno, o. p. s. je obecně prospěšná společnost, která pomáhá nevidomým a slabozrakým lidem překonávat důsledky těžkého zrakového postižení a zvyšovat kvalitu jejich života. Působí na území Jihomoravského kraje.

TyfloCentrum Brno, o. p. s. patří k největším TyfloCentrům v České republice i k největším poskytovatelům sociálních služeb pro osoby se zrakovým postižením v Jihomoravském kraji.

Poskytuje pět druhů registrovaných sociálních služeb podle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách:

- průvodcovské a předčitatelské služby (§ 42 Zákona o soc. sl.)
- odborné sociální poradenství (§ 37 Zákona o soc. sl.)
- sociálně aktivizační služby (§ 66 Zákona o soc. sl.)
- sociální rehabilitace (§ 70 Zákona o soc. sl.)
- sociálně terapeutické dílny (§ 67 Zákona o soc. sl.)

Svá pracoviště má v Brně, Břeclavi, Znojmě a v Moravském Krumlově.

TyfloCentrum Brno, o. p. s. je současně i **významným zaměstnavatelem osob se zdravotním postižením**, zejména s postižením zrakovým, a to nejen v chráněných dílnách HapAteliér, ale na nejrůznějších odborných pracovních pozicích v rámci organizace.

TyfloCentrum Brno, o. p. s. zajišťuje další aktivity

- provozuje **Chráněnou dílnu HapAteliér**, která navazuje na činnost sociálně terapeutické dílny,
- realizuje projekt **Blind Friendly Web** (testování webů a internetových aplikací),
- nabízí odborné praxe studentů vyšších odborných a vysokých škol se zaměřením na sociální práci,
- poskytuje zážitkové exkurze a besedy pro veřejnost o životě osob se zrakovým postižením a o službách, které se jim nabízí,
- je nositelem různých projektů, financovaných z prostředků EU – se zaměřením na posílení sociálních služeb a zvýšení zaměstnanosti osob se zrakovým postižením.

Kontakt:

TyfloCentrum Brno, o.p.s.

Chaloupkova 578/3

612 00 Brno

Tel. 515 919 770

E-mail: vedeni@centrumpronevidome.cz

Web: www.centrumpronevidome.cz

Z jaké „rodiny“ pocházíme?

Zakladatelem je Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR (dále jen SONS), která podobné organizace založila ve všech krajích.

V roce 2000:

TyfloCentrum Brno, o.p.s.

TyfloCentrum Karlovy Vary, o.p.s.

TyfloCentrum Olomouc, o.p.s.

TyfloCentrum Ostrava, o.p.s.

TyfloCentrum Plzeň, o.p.s.

TyfloCentrum České Budějovice, o.p.s. (do r. 2019 Tyflokabinet České Budějovice, o.p.s.)

V roce 2002:

TyfloCentrum Hradec Králové, o.p.s.

TyfloCentrum Praha, o.p.s.

TyfloCentrum Ústí nad Labem, o.p.s.

TyfloCentrum Zlín, o.p.s. (zrušeno v roce 2014)

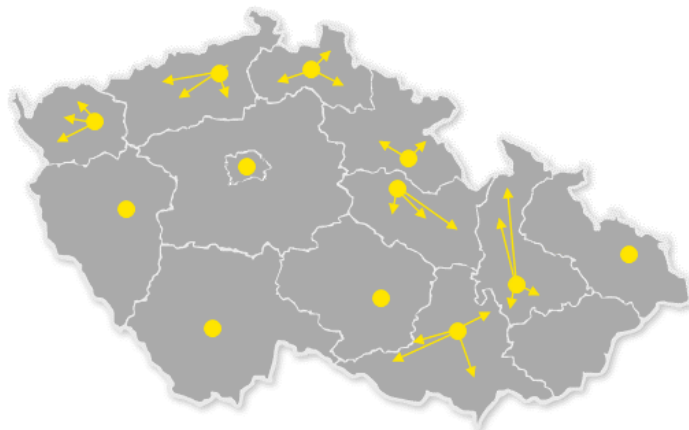
V roce 2003:

TyfloCentrum Jihlava, o.p.s.

TyfloCentrum Liberec, o.p.s.

TyfloCentrum Pardubice, o.p.s.

Některá TyfloCentra vytvořila strukturu dalších pracovišť.

Kromě TyfloCenter s krajskou působností, SONS založila i obecně prospěšnou společnost s celostátní působností s 13 krajskými regionálními pracovišti, **Tyfloservis, o.p.s.**

SONS založila i velmi významné **Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko Dědina, o.p.s.**, které nabízí dočasné pobytové služby pro klienty, kteří se vracejí z nemocničního prostředí a potřebují zdravotně-sociální péči. Dědina, o.p.s. je dále významným a jediným specializovaným střediskem rekvalifikace pro osoby se zrakovým postižením.

Sociální služby pro zrakově postižené v Jihomoravském kraji

Sociální služby upravuje Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a Vyhláška č. 505/2006 Sb., která řeší některá ustanovení tohoto zákona. Sociální služby pomáhají a podporují člověka v rámci jeho sociálního začlenění nebo předcházejí sociálnímu vyloučení.¹

Znamená to, že sociální služby pomáhají lidem žít co nejvíce běžným způsobem života, kterým mohou žít jejich vrstevníci - umožňují jim např. v co nejvyšší míře starat se sami o sebe, chodit do školy, pracovat, nakupovat, starat se o domácnost, věnovat se koníčkům, bydlet co nejdéle doma apod. Zaměřují se na zachování co nejvyšší kvality a důstojnosti jejich života.

Velmi významným poskytovatelem sociálních služeb v České republice jsou **nestátní neziskové organizace**. Nabízejí široké spektrum služeb (o dalších poskytovatelích se zmiňujeme dále).

Mezi početnou skupinu příjemců sociálních služeb patří lidé se zdravotním postižením, tedy i **lidé se zrakovým postižením**. Zrakově postižení nejčastěji využívají podle našich zkušeností v rámci jihomoravského kraje následující **druhy sociálních služeb**:

- ✓ Raná péče (§ 54 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ Sociální poradenství (§ 37 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ Sociální rehabilitace (§ 70 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ Průvodcovské a předčitatelské služby (§ 42 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ Sociálně aktivizační služby (§ 66 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ Sociálně terapeutické dílny (§ 67 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ Domovy pro osoby se zdravotním postižením (§ 48 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ Pečovatelská služba (§ 40 Zákona o sociálních sl.)

Raná péče je terénní služba (popřípadě doplněná ambulantní formou služby), poskytovaná dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené, nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu. Zaměřuje se na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby.²

Sociální poradenství zahrnuje základní sociální poradenství, které je povinna poskytovat každá sociální služba a spočívá minimálně v odkazování tazatele na odpovídající typ služby, a odborné sociální poradenství. To je zaměřeno na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob - v našem případě tedy na potřeby osob se zrakovým postižením.³

Sociální rehabilitace je soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí.

¹ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách,

² Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 54

³ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 37

Poskytuje se formou terénních a ambulantních služeb, nebo formou pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně rehabilitačních služeb.⁴

Průvodcovské a předčitatelské služby jsou terénní nebo ambulantní služby poskytované osobám, jejichž schopnosti jsou sníženy z důvodu věku nebo zdravotního postižení v oblasti orientace nebo komunikace, a napomáhá jim osobně si vyřídit vlastní záležitosti.⁵

Domovy pro osoby se zdravotním postižením poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.⁶

Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením jsou ambulantní, popřípadě terénní služby poskytované osobám v důchodovém věku nebo osobám se zdravotním postižením ohroženým sociálním vyloučením.⁷

Sociálně terapeutické dílny jsou ambulantní služby poskytované osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu umístitelné na otevřeném ani chráněném trhu práce. Poskytují dlouhodobou a pravidelnou podporu zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie.⁸

Pečovatelská služba je terénní nebo ambulantní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost např. z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení. Služba poskytuje ve vymezeném čase v domácnostech osob a v zařízeních sociálních služeb vyjmenované úkony.⁹

Lidé se zrakovým postižením nejvíce využívají **služeb těch poskytovatelů, kteří se na cílovou skupinu nevidomých a slabozrakých specializují**. Důvodem je potřeba speciálního přístupu, zejména v oblasti komunikace a podpory.

Pouze **Pečovatelská služba** se nezaměřuje cíleně na osoby se zrakovým postižením. Její cílová skupina je širší. Lidé se zrakovým postižením (zejména pak ve vyšším věku a případně s dalším znevýhodněním) jejich služeb využívají (např. zajištění úklidu, případně dovoz jídla - tedy úkony, které neposkytují Průvodcovské a předčitatelské služby), proto je pro vyšší komplexnost zmiňujeme.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV ČR) vede **Registr poskytovatelů sociálních služeb**¹⁰, v něm si každý může vyhledat sociální službu v místě bydliště, která poskytuje služby cílové skupině, kterou potřebuje - v našem případě tedy osobám se zrakovým postižením. Existují totiž i další poskytovatelé sociálních služeb, jejichž primární cílovou skupinou nejsou lidé se zrakovým postižením, a v registraci svých služeb uvádí, že poskytují službu několika cílovým skupinám, mezi nimi i osobám se zrakovým postižením.

⁴ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 70

⁵ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 42

⁶ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 48

⁷ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 66

⁸ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 67

⁹ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 40

¹⁰ <http://iregistr.mpsv.cz/>

Nejvýznamnější poskytovatelé sociálních služeb pro osoby se zrakovým postižením v Jihomoravském kraji

Představme si nyní organizace, které řadíme mezi nejvýznamnější poskytovatele sociálních služeb pro osoby se zrakovým postižením v Jihomoravském kraji. Jako nejlepší se jeví představit situaci podle věku osob se zrakovým postižením.

Terénní a ambulantní služby

1. zrakově postižené děti

- **Společnost pro ranou péči, z. s., pobočka Brno**

✓ raná péče (§ 54 Zákona o sociálních sl.)

Brněnská pobočka Společnosti pro ranou péči poskytuje odborné služby, podporu a pomoc rodinám s dítětem se zrakovým či kombinovaným postižením ve věku od narození nejvýše do 7 let. Hlavní činností jsou terénní služby pro rodiny v jejich přirozeném prostředí – jezdí do rodin domů na pravidelné konzultace. Kromě konzultací v rodině doprovází rodinu na jednání u lékařů, na úřady a do předškolního zařízení, zapůjčují vhodné pomůcky a hračky, zprostředkují kontakty na další odborníky nebo na další rodiny v obdobné situaci apod.

web: www.ranapece.cz/brno

Péči o **zrakově postižené děti školního věku** dostávají ve většině případů podporu v rámci školských zařízení - o těch se píše dále.

Většina sociálních služeb poskytuje služby osobám starším 15 let. Předpokladem využití služeb je obvykle ukončená povinná školní docházka.

2. zrakově postižení po dokončení školní docházky, dospělí a senioři

Rozdělení služeb pro cílovou skupinu dospělých nevidomých z hlediska **délky zrakového postižení** je podle nás velmi podstatné, protože tomu odpovídá **odlišné spektrum nabízených služeb**, viz dále popis služby sociální rehabilitace.

a) lidé, kteří náhle ztratili či ztrácí zrak („čerstvě“ osleplí)

- **Tyfloservis, o.p.s.**

✓ sociální rehabilitace (§ 70 Zákona o sociálních sl.)

„První pomoc“ osobám, které přišly o zrak

- podpora a reálná očekávání,
- nutné dojíždění za klientem do jejich přirozeného prostředí (terénní práce)
- kontakt na odbornou sociální poradnu k dořešení sociální situace
- první kompenzační pomůcka (diktafon, tlačítkový telefon, jednoduchá lupa, budík, ...),
- základní sebeobslužné činnosti v domácnosti,
- vyplnění volného času (audioknihy, poslech rádia, nácvik dovedností...)
- spolupráce s rodinou

b) lidé, kteří mají zrakové postižení již delší dobu

- **Tyfloservis, o.p.s.**

- ✓ sociální rehabilitace (§ 70 Zákona o sociálních sl.)

Obecně prospěšná společnost Tyfloservis nabízí podporu, informace a nácvik dovedností lidem, kteří přes vážné zrakové potíže hledají cestu k co možná nejsamostatnějšímu životu. Působí též na společnost, aby dokázala k jejich samostatnosti přispívat a pomohla tam, kde je to třeba. Služby jsou poskytovány lidem se zrakovým postižením ve věku 15 a více let. Tyfloservis (Brno) působí na území Jihomoravského kraje.

web: www.tyfloservis.cz

- **TyfloCentrum Brno, o.p.s.**

- ✓ průvodcovské a předčitatelské služby (§ 42 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ odborné sociální poradenství (§ 37 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ sociálně aktivizační služby (§ 66 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ sociální rehabilitace (§ 70 Zákona o sociálních sl.)¹¹
- ✓ sociálně terapeutické dílny (§ 67 Zákona o sociálních sl.)

TyfloCentrum Brno je obecně prospěšná společnost, která pomáhá nevidomým a slabozrakým lidem překonávat důsledky těžkého zrakového postižení a zvyšovat kvalitu jejich života. Působí na území Jihomoravského kraje. Sídlo organizace je v Brně, detašované pracoviště jsou v Břeclavi, Znojmě a Moravském Krumlově. Z ostatních regionů nejčastěji zajíždí do Vyškova.

web: www.centrumpronevidome.cz

- **Vodící pes, z.s.**

- ✓ sociální rehabilitace (§ 70 Zákona o sociálních sl.)

Posláním spolku Vodící pes, z. s. je podpora klientů, kteří využívají vodícího psa jako kompenzační pomůcku nebo se na jeho využívání připravují, popřípadě o tuto pomůcku žádají. Podpora se týká oblasti osobního rozvoje, samostatného pohybu a řešení individuálních problémů při pohybu tak, aby byli klienti úspěšní a spokojení v prostředí, které si sami vybrali k životu. Práce spolku Vodící pes, z.s. navazuje na práci Školy pro výcvik vodících psů.

web: www.vyvcikvodichpsu.cz/spolek/

- **Sjednocenou organizaci nevidomých a slabozrakých, z.s. (SONS)**

- ✓ odborné sociální poradenství (§ 37 Zákona o sociálních sl.) - odbočka Kyjov, odbočka Blansko
- ✓ sociální aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením (§ 66 Zákona o sociálních sl.) – odbočka Kyjov, odbočka Blansko

Posláním organizace SONS je jednak sdružovat nevidomé a jinak těžce zrakově postižené občany a hájit jejich zájmy, jednak poskytovat konkrétní služby vedoucí k integraci takto postižených občanů do společnosti.

¹¹ TyfloCentrum Brno, o.p.s. se v rámci služby Sociální rehabilitace pak v případě konzultací v oblasti kompenzačních pomůcek věnuje i dětem starším 7 let.

V Jihomoravském kraji působí čtyři oblastní odbočky:

odbočka Brno – sever,
odbočka Brno – střed,
odbočka Blansko,
odbočka Kyjov.

Sociální službu poskytují jen dvě z nich (Kyjov a Blansko) a doplňují tak síť sociálních služeb pro nevidomé a slabozraké v dospělém věku a seniory se zrakovým postižením.

Brněnské odbočky neposkytují sociální služby. Zaměřují se především na spolkovou činnost, tj. sdružování osob se zrakovým postižením, organizování besed, přednášek, klubových posezení, výletů, návštěvy kulturních akcí, pořádání rekreačně-rehabilitačních pobytů, atd.

web: www.sons.cz

- **LORM - Společnost pro hluchoslepé z.s.**

- ✓ odborné sociální poradenství (§ 37 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ sociálně aktivizační služby (§ 66 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ sociální rehabilitace (§ 70 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ tlumočnické služby (§ 56 Zákona o sociálních sl.)

Společnost sdružuje hluchoslepé spoluobčany, jejich rodinné příslušníky a zájemce o problematiku osob s hluchoslepotou z řad odborné i laické veřejnosti. Služby jsou určeny osobám s duálním smyslovým postižením zraku a sluchu různého stupně v rámci celé ČR, cílovou skupinou jsou osoby s hluchoslepotou. Poradenské centrum Brno poskytuje služby v rámci města Brno, Jihomoravského, Zlínského.

web: www.lorm.cz

Pobytové služby

- **Centrum sociálních služeb pro osoby se zrakovým postižením v Brně-Chrlicích**

- ✓ domovy pro osoby se zdravotním postižením (§ 48 Zákona o sociálních sl.)
- ✓ odlehčovací služba (§ 44 Zákona o sociálních sl.)

Centrum sociálních služeb pro osoby se zrakovým postižením v Brně – Chrlicích je státní příspěvková organizace, poskytující sociální služby Domov pro osoby se zdravotním postižením (pobytová forma) a Odlehčovací službu (pobytová nebo ambulantní forma) lidem starším 18 let, které v důsledku svého těžkého zrakového postižení (popř. v kombinaci s jiným zdravotním postižením) mají sníženou soběstačnost a jejich situace vyžaduje pomoc a podporu jiné fyzické osoby. Centrum má celorepublikovou působnost.

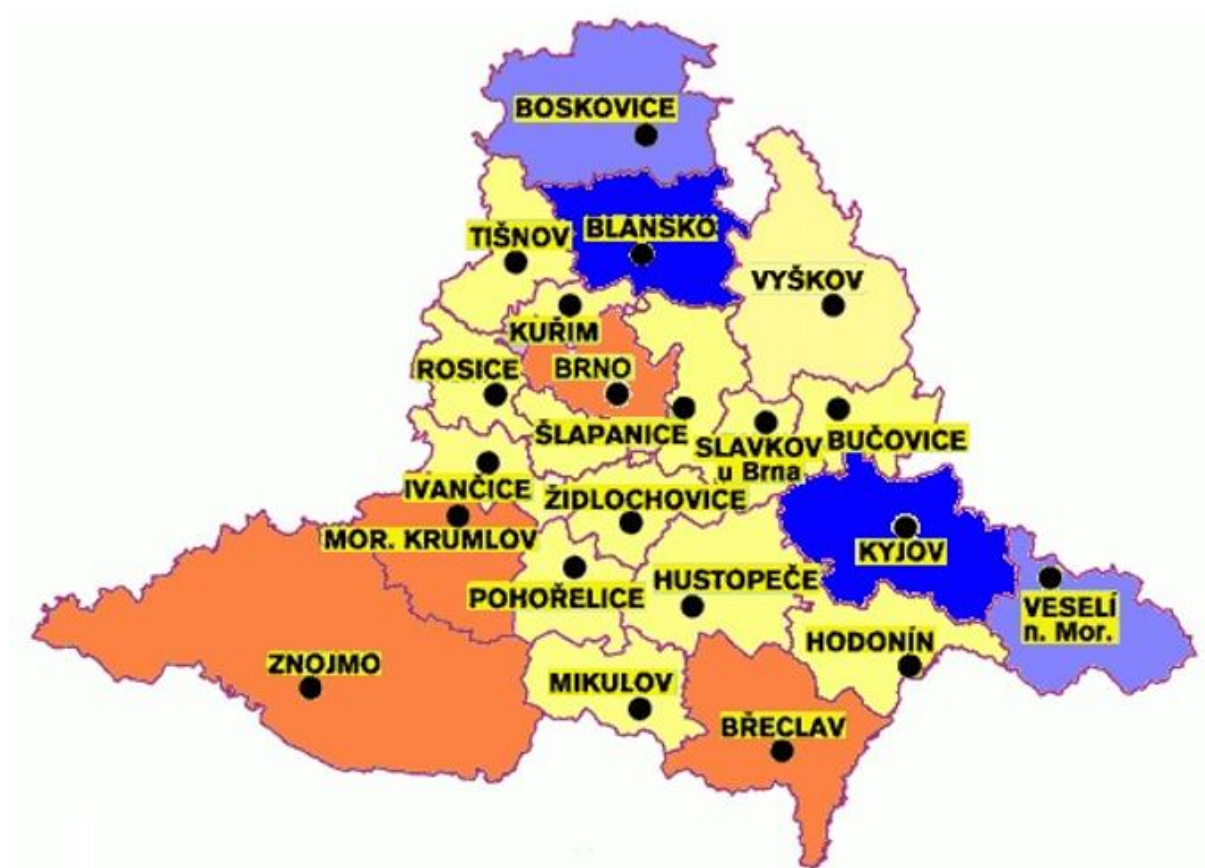
web: www.centrumchrlice.cz

Odborné sociální poradenství (§ 37 Zákona o sociálních sl.)

Sociální aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením (§ 66 Zákona o sociálních sl.)

Tyto služby pro osoby se zrakovým postižením poskytuje TyfloCentrum Brno, o.p.s. a odbočky SONS v Kyjově a v Blansku.

Regionální rozdělení působnosti těchto služeb:

	pracoviště TyfloCentra Brno
	obce s rozšířenou působností s dosahem služeb TyfloCentra Brno
	pracoviště SONS
	obce s rozšířenou působností s dosahem služeb SONS

Sociální rehabilitace (§ 70 Zákona o sociálních službách)

Tuto službu poskytuje více organizací. V poskytování této služby se organizace doplňují:

Tyfloservis, o.p.s.

- výběr a zácvik v práci s kompenzačními pomůckami
 - ✓ optické a optoelektronické pomůcky
 - ✓ ostatní pomůcky mimo PC pomůcky
 - ✓ mobilní telefony pro seniory
- kurzy prostorové orientace a samostatného pohybu (POSP)
 - ✓ nácvik orientace ve vlastním bytě a domě
 - ✓ nácvik samostatného pohybu mimo domov
 - ✓ výuka tras (s vodícím psem)
 - ✓ nácvik chůze s průvodcem
- psaní na klávesnici počítače (dříve na psacím stroji)
- nácvik každodenních činností - sebeobsluha (terénní individuální služba) s využitím:
 - ✓ úpravy prostředí a domácích spotřebičů
 - ✓ speciálních postupů a pomůcek v domácím prostředí
- komunikace a sociální dovednosti (individuální práce)
- čtení a psaní Braillova písma
- nácvik vlastnoručního podpisu

TyfloCentrum Brno, o.p.s.

- výběr a zácvik v práci s kompenzačními pomůckami
 - ✓ pomůcky na bázi výpočetní techniky
 - ✓ mobilní telefony (se speciálními programy pro nevidomé a slabozraké)
- výuka práce s PC pomůckami
- odborné konzultace při používání PC pomůcek
- nácvik každodenních činností (ambulantní služba)
 - ✓ kurzy vaření ve cvičné kuchyňce,
 - ✓ kurzy orientace na trhu zboží a výrobků,
 - ✓ kurzy prezentace a úpravy zevnějšku,
 - ✓ kurzy první pomoci,
 - ✓ kurzy sebeobrany,
 - ✓ kurzy tance a společenského chování,
 - ✓ kurzy komunikačních a sociálních dovedností (skupinové kurzy).

Vodící pes, z.s.

- všestranná péče o vodícího psa, prohlubování dovedností POSP s vodícím psem

LORM - Společnost pro hluchoslepé, z.s.

- všestranná péče o osoby s kombinovaných sluchových i zrakovým postižením

Lidé se zrakovým postižením

O dnešní společnosti se někdy hovoří jako o společnosti informační. Potřebujeme informace, resp. jsme nuceni jich zpracovávat čím dál tím více. Setkáváme se také s pojmem vizuální společnost. Tento pojem "zdůrazňuje fakt, že v dnešním světě stále **roste význam vizuálně sdělovaných informací**. Všude vidíme návodné ikony, zjednodušující vyobrazení a určité informační celky symbolizované logy. Moderní technologie se ubírají směrem využití rychlého spojení zrakové informace a dotykového úkonu."¹²

Zrak je jedním ze základních smyslů člověka. Můžeme říci, že smysl nejdůležitější - získáváme jím zhruba **80% informací z okolního světa**. Zrak tvoří činnosti rozeznávání (kvality a kvantity světla, tvarů objektu, vztahů objektů v prostoru), uvědomování si toho, co je viděno, a reakce na viděné. Zrakového vnímání pak tvoří zraková ostrost, zorné pole, barvocit, adaptace na tmou, hloubkové vidění a okulomotorika. Tyto složky "vytvářejí kvalitu a kvantitu vidění a zároveň jsou předmětem oftalmologické diagnostiky"¹³

Lidé se zrakovým postižením jsou osoby s různými druhy a stupni snížených zrakových schopností. O těžké zrakové postižení se pak jedná, pokud nestačí korekce brýlemi a jsou potřebné speciální kompenzační pomůcky (např. optické či elektronické aj.) a vážný funkční důsledek zrakové vady zasahuje do běžného života při každodenních činnostech (čtení tiskovin, popis a pohyb v prostředí, výběr a třídění věcí, ...).¹⁴

Přesné statistiky o počtu osob s těžkým zrakovým postižením neexistují, odhady počtu osob s těžkým zrakovým postižením v ČR se pohybují mezi 60 – 150 000, z toho 7 – 12 000 představují osoby nevidomé.

Na základě údajů z Výběrového šetření zdravotně postižených osob, které provedl v roce 2013 Český statistický úřad, je v České republice **přes 100 tisíc lidí se zrakovým postižením** (9,5 % z přibližně 1,1 miliónu lidí se zdravotním postižením v ČR).¹⁵

Klasifikace zrakového postižení

Patří k omylům (předsudkům) si myslet, že pouze nevidomý je zrakově postižený člověk. Existují dva základní přístupy v klasifikaci zrakového postižení, a to:

- lékařský - podle výsledků oftalmologického vyšetření je možno zrakově postiženého člověka zařadit do některé z 5 kategorií zrakového postižení (střední slabozrakost, silná slabozrakost, těžce slabý zrak, praktická slepota a úplná slepota),
- funkční - podle hodnocení praktického dopadu diagnózy na pracovní a komunikační postupy jednotlivce.

¹² MICHÁLEK, M. *Žít jako vy aneb rovné příležitosti pro nevidomé. Zkušenosti, netradiční pohledy, náměty a doporučení*. Praha: Okamžik, 2016. S.17.

¹³ PRÁZDNÁ, R. *Problematika osob se zrakovým postižením*. In MOJŽÍŠOVÁ, A. (ed.). *Sociální práce s osobami se zdravotním postižením*. České Budějovice: ZSF JU v Českých Budějovicích, 2019. S. 77.

¹⁴ Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů - desátá revize (MKN-10), vydal Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR:

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/246208/9788074721687-V1-cze.pdf> (str. 312)

¹⁵<https://www.czso.cz/csu/czso/vyberove-setreni-zdravotne-postizenych-osob-2013-qacmwuwsb>

Mezinárodní kategorizace zrakových vad¹⁶:

kategorie zrakové vady	uváděný rozdíl zrakové ostrosti	
	horší než	stejně nebo lepší než
- mírná nebo žádná zraková vada 0		6 / 18 3/10 (0.3) 20/70
<u>slabozrakost lehkého až středního stupně</u> - středně těžká zraková vada 1	6 / 18 3/10 (0.3) 20/70	6 / 60 1/10 (0.01) 20/20
<u>slabozrakost těžkého stupně</u> - těžká zraková vada 2	6 / 60 1/10 (0.01) 20/20	3 / 60 1/20 (0.05) 20/400
<u>velmi těžká slabozrakost</u> - slepota 3	3 / 60 1/20 (0.05) 20/400	1 / 60* 1/50 (0.02) 5/300 (20/1200)
<u>praktická slepota</u> - slepota 4	1 / 60* 1/50 (0.02) 5/300 (20/1200)	vnímání světla
<u>úplná slepota</u> - slepota 5	žádné vnímání světla	

* nebo počítání prstů na vzdálenost 1 metr

Dřívější termíny, které jsou podtrženy, jsou v praxi více používány.

Definice zrakového postižení pouze podle ostrosti vidění a rozsahu zorného pole není vždy úplně dostačující. Pro objektivnější diagnostiku musíme pečlivě zkoumat další zrakové funkce, jako např.

- kontrastní citlivost (světloplachost, šeroslepost),
- schopnost rozlišovat barvy (barvoslepost),
- vnímání hloubky,
- schopnost lokalizovat,
- fixovat předměty,
- sledovat je v pohybu apod.

Především nás zajímá to, jak zrakové postižení ovlivňuje běžný život klienta, které úkony zvládá, které zvládá jen s obtížemi nebo vůbec ne. V jaké oblasti tkví jeho nejnaléhavější potřeby a jaká lze najít řešení (s využitím zraku nebo za pomoci jiných smyslů).

¹⁶ Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů - desátá revize (MKN-10), vydal Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/246208/9788074721687-V1-cze.pdf> (str. 312)

Při hodnocení závažnosti zrakového postižení jsou **další důležitá hlediska**, jako je např. doba vzniku (postižení vrozené či získané) či trvání zrakové vady (krátkodobé – akutní, dlouhodobé – chronické, opakující se – recidivující).¹⁷

Velký význam má **doba získání zrakového postižení. Lidé s vrozeným zrakovým postižením (nebo získaným v útlém věku) nezažívají trauma ze ztráty zraku. Nemají zachovanou paměť, jak svět kolem vypadá (vizuální svět jim nechybí), dobře využívají ostatní smysly - alternativní způsoby (hmat, sluch), od malička používají kompenzačních pomůcek, učení se čtení a psaní Braillovým písmem, samostatný pohyb jim nečiní potíže.**

Lidé se získaným zrakovým postižením (osleplý v pozdním dětském věku či v dospělosti) zažívají velikou osobní krizi. Musí se učit žít jinak. Čím později slepota přijde, tím hůře se zvyká (velmi specifická je získaná slepota v seniorském věku). Pomáhá vizuální znalost prostředí a představitost (dlouhodobým postižením se postupně ztrácí).

Jak je to v praxi?

Autoři z organizace Okamžik lidsky přibližují, co "se skrývá za jednotlivými stupni zrakového postižení:

- Nevidomí lidé skutečně většinou nevidí vůbec nic, někteří rozeznají světlo od tmy nebo mají klamně zrakové vjemy, které jim ale nic o okolním světě nevyprávějí.
- Prakticky nevidomí lidé s určitou mírou nejistoty rozeznávají na vzdálenost menší než 1 metr ty předměty, které zdravé oko rozezná na vzdálenost 60 metrů. Řada prakticky nevidomých lidí má další omezení zraku (světloplachost, poruchy barvocitu, zúžené zorné pole aj.).
- Silně slabozrací lidé rozeznávají na vzdálenost 1–3 metry předměty, které zdravé oko rozeznává na vzdálenost 60 metrů. Často bývá vidění silně slabozrakého člověka ještě více komplikováno např. úzkým zorným polem".¹⁸

Nic není tak černobílé, existuje mnoho zrakových vad a znevýhodnění, která za určitých podmínek nemusí být patrná, znevýhodnění lidé nemusí užívat bílou hůl, ale přesto mají omezení a potřebují v určitých chvílích podporu a pomoc. Můžeme se např. setkat s lidmi se světloplachostí (světlo je velmi oslňuje, potřebují ho méně), lidmi s šeroslepostí (mají obtíže v šeru), lidmi s neostrým viděním (vidí rozmazaně), lidmi s výpadky zorného pole (vidí jen část objektu) atd.¹⁹

Také se můžeme setkat s člověkem, který má znevýhodnění více - např. zrakové a sluchové, zrakové a mentální či tělesné atd.

Několik skutečných osob nám přiblíží svoje zrakové postižení:

- „Mou zrakovou vadu způsobila borelióza v již dospělém věku. Lidé si často myslí, že nevidomost předstírám, ale mám poškozená nervová spojení."

¹⁷ KIMPLOVÁ, T., KOLAŘILOVÁ, M. *Jak žít s těžkým zrakovým postižením: Souhrn (nejen) psychologické problematiky*. Praha: Triton, 2015

¹⁸ KOLEKTIV AUTORŮ. *Manuál pomoci nevidomým*. Praha: Okamžik, 2015.

¹⁹ CERHA, J., LANGROVÁ, I. *Špatně vidím (nevidím), můžete mi pomoci?* Praha: Tyfloservis, o.p.s., 2012

- „Mám úzké trubicové vidění. Vidím tedy pouze přímo před sebe, a když mi například něco upadne na zem, je pro mě složité to najít. Kromě zraku mám postižený i sluch a nosím naslouchadla. Proto také nosím hůl červenobílou a ne pouze.“
- „Ze zraku mi zbyly jen střípky a k tomu mě trápí nystagmus. Ten způsobí, že vše, na co se snažím upřeně dívat, se mi třese. Je to problém především u čtení. Musím se pak na text hodně soustředit a mít jej napsaný velkým písmem.“
- „Mě trápí od dětství tzv. putující pigmentóza. Nejprve se projevila jen jako šeroslepost, kdy jsem např. na táborech při nočních hrách zůstala vždy pozadu a při jedné takové jsem spadla dokonce do potoka. Můj zrak se zhoršil především po porodech a čtyřicítce, takže dnes nevidím při pohledu nahoru, dolů a do stran.“²⁰

Život se zrakovým postižením

Zrakové postižení přináší v životě člověka vždy nějaké omezení. Lze říci, že má tři základní oblasti dopadu - jsou to

- ✓ oblast samostatného pohybu,
- ✓ oblast sebeobsluhy a péče o druhé,
- ✓ příjem a zpracování informací (ať už zbytky zraku, hmatem nebo sluchem).

Zvládání těchto tří oblastí má pak zásadní vliv na studium, pracovní uplatnění a využívání volnočasových aktivit.

Zjišťujeme, které úkony člověk zvládá (v čase a v prostoru), které zvládá jen s obtížemi nebo vůbec ne. Záleží hodně na tom, jak a kdy se člověk se zrakovým omezením vyrovná - zda v raném dětství, v dospělosti nebo až v seniorském věku.

Lidé od narození nevidomí neznají jiný stav, je pro ně přirozený. Obvykle se bez problému naučí samostatně se pohybovat, zvládnou sebeobsluhu, zakládají rodiny a umí se obvykle postarat o své děti, umí přijímat a zpracovávat informace, zvládnutí technických pomůcek jim obvykle nečiní žádný problém. Někteří z nich se dokáží uplatnit i na trhu práce.

Ztráta zraku **v dospělém věku** obvykle znamená velmi hluboký zásah do celého života jedince i jeho nejbližší rodiny. V drtivé většině případů přichází o své původní zaměstnání, většinou se sníží příjem rodiny, návrat k určité úrovni samostatnosti a soběstačnosti je časově náročný, nežádka se rozpadají rodinné vztahy, pracovní uplatnění hledají velmi obtížně.

S prodlužováním lidského věku se do popředí dostává i otázka **ztráty zraku v seniorském věku**. Adaptace na tuto situaci je ještě složitější než u ztráty zraku v dospělém věku. Jedná se zejména o adaptaci na změněné (výrazně zhoršené) podmínky na sklonku života a omezenou schopnost dosažení potřebné úrovně samostatnosti a soběstačnosti ve výše zmíněných základních oblastech.

²⁰ Z rozhovorů s lidmi se zrakovým postižením z JMK realizovanými v rámci projektu.

Mezioborová spolupráce

Pokud si uvědomíme, které oblasti života jsou zrakovým postižením ovlivněny (zdraví, péče o sebe a své blízké, každodenní pracovní a zájmové činnosti), můžeme určit, které resorty by měly být nápomocny zlepšit život člověku tímto znevýhodněním.

Jsou jimi:

- sociální oblast,
- oblast zdravotnictví,
- oblast vzdělávání,
- oblast zaměstnávání,
- průřezová oblast bezbariérovosti,
- průřezová oblast práce s veřejností.

Stručně se jednotlivým z nich věnujme - nelze říci, která z nich je pro člověka se zrakovým postižením nejpodstatnější - podstatné jsou všechny. Záleží na tom, co konkrétní člověk potřebuje, v jaké životní situaci se nachází. Jiné budou postupnou prioritou pro dítě, které se s vážným zrakovým postižením narodí, jiné pro dospělého, co náhle přijde o zrak a jiné pro seniora.

Co je však velmi podstatné, je to, aby jednotlivé oblasti o sobě vzájemně věděly, aby znaly svoji činnost a aby tyto informace v případě potřeby člověku se zrakovým postižením předaly.

Jednotlivé oblasti doplňujeme příkladem z praxe - příkladů by samozřejmě mohlo být mnoho - protože jak se ukazuje, pracovníci jednotlivých organizací a institucí mají většinou opravdový zájem spolupracovat na zlepšení životní situace lidí se zrakovým postižením. Samozřejmě lze najít i oblasti, ve kterých spolupráce dokonalá není, ale opět se zdá, že je to většinou o lidech samotných.

Oblast zdravotnictví

Zdravotní péče je péče o zdraví. Zaměřuje se jedna na posilování zdraví, zabraňuje onemocnění, léčí již vzniklá onemocnění a snaží se snížit následky nemocí (myšleno i úrazů). Nejčastější formy zdravotní péče je forma ambulantní a forma lůžková.

Lůžková forma zdravotní péče je realizována zejména v nemocnicích (oční oddělení). Ambulantní pak v rámci ambulancí při nemocnicích či soukromých ambulancí očních lékařů, obvodních lékařů, ale také psychiatrů a psychologů (poslední dva jmenovaní odborníci - psychiatři a psychologové - mohou sehrát klíčovou roli při akceptaci náhlé ztráty zraku).

Průvodcem (myšleno i zdrojem informací) by v nemocnici měl být pro člověka se zrakovým postižením zdravotně-sociální pracovník:

1. zajišťoval by a dohlížel na vhodnou komunikaci s pacientem se zrakovým postižením
2. dle klientovy situace, jemu či v případě dítěte jeho rodině, doporučil následné služby - povětšinou sociální služby, které mu mohou být nápomocny při zvládnání životní situace.

Informace o poskytovatelích zdravotních služeb lze najít v **Národním registru poskytovatelů zdravotních služeb (NRPZS)** ²¹, který poskytuje kompletní přehled o všech poskytovatelích zdravotní péče v České republice. Poskytuje údaje o profilu a rozsahu péče poskytované jednotlivými zdravotnickými zařízeními, obsahuje kontaktní údaje na daná zdravotnická zařízení a další podrobnější informace.

Příklad z praxe:

Organizace poskytující sociální služby (Společnost pro ranou péči, Tyflo servis, TyfloCentrum Brno aj.) pravidelně provádí depistáže, v rámci kterých informují zejména oční (ale také praktické) lékaře v Jihomoravském kraji o svých službách pro osoby se zrakovým postižením. V ordinacích si předem dohodnou návštěvu a v rámci ní předají informační materiály, které jsou určeny jak lékařům, tak jejich pacientům - např. do čekárny.

Na jaře roku 2019 jsme se pokusili oslovit plošně oční a praktické lékaře v celém jihomoravském kraji prostřednictvím lékařské komory. Na naši prosbu o rozeslání informace bohužel nebylo reagováno. V dané oblasti se proto osvědčují osobní jednání s konkrétními lékaři.

Na podzim roku 2019 zástupci dvou organizací poskytujících sociální služby zrakově postiženým lidem v Jihomoravském kraji (TyfloCentrum Brno a Tyflo servis) byli pozváni, aby o svých službách pohovořili na XIX. Regionální konferenci sociálních pracovníků ve zdravotnictví konanou ve Fakultní nemocnici v Bohunicích. Tím se informace o poskytovaných službách šíří mezi sociální (zdravotně sociální) pracovníky zdravotnických zařízení minimálně v Jihomoravském kraji.

Naši činnost jsme také prezentovali na dvou brněnských zdravotnických školách.

²¹ <https://nrpzs.uzis.cz/>

Sociální oblast

Na regionální úrovni do této oblasti spadají zejména odbory a oddělení sociálních věcí krajských a obecních úřadů. Dále pak neziskové organizace poskytující sociální služby²², jejichž pomoc je pro člověka se zrakovým postižením často klíčová - tyto organizace provází člověka se zrakovým postižením de facto od narození až po stáří (viz *subkapitola Nejvýznamnější poskytovatelé sociálních služeb pro osoby se zrakovým postižením v Jihomoravském kraji*).

Klíčová je (stejně jako i v dalších resortech) informovanost. Informace o sociálních službách a jejich poskytování lze získat např. na městských, případně obecních nebo krajských úřadech (odbory sociálních věcí), v občanských nebo jiných specializovaných poradnách anebo přímo u poskytovatelů sociálních služeb²³ (odkazy viz příloha).

Jak odbory a oddělení sociálních věcí, tak neziskové organizace poskytující sociální služby navíc velmi často v praxi doporučují lidem se zrakovým postižením další potřebné služby, vyvolávají diskuze, vydávají informační materiály. Aktivně oslovují odborníky dalších oblastí.

Příklad z praxe

Magistrát města Brna zřídil **Poradnu Socio Info Point**²⁴, která se zaměřuje na sociální poradenství (osobně, telefonicky, e-mailem), pomoc při zorientování a pochopení dané životní situace, poskytnutí rady, jak je možné tuto situaci vyřešit, návod při podání žádostí o různé druhy sociálních dávek, komplexní informace o nabídce sociálních služeb, zprostředkování a zajištění kontaktu s dalšími organizacemi, které se zaměřují na pomoc v konkrétních tíživých situacích. Telefonní linka je bezplatná.

V každém větším městě dnes probíhá tzv. **Komunitní plánování sociálních služeb**, např. v Brně jej zajišťuje Odbor sociální péče Magistrátu města Brno. Výstupem komunitního plánování je mj. Komunitní plán sociálních služeb²⁵.

Zástupci jednotlivých organizací se ve skupinách dle cílových skupin pravidelně scházejí a informují se o svých aktivitách. Naší oblasti se věnuje pracovní skupina pro Osoby se smyslovým postižením, do které náleží organizace poskytující služby osobám se sluchovým postižením a organizace poskytující služby osobám se zrakovým postižením. Účast na komunitním plánování je podstatná nejen vzhledem k informovanosti, ale i s ohledem na vlastní fungování služby.

Komunitní plánování sociálních služeb probíhá i v dalších okresech Jihomoravského kraje. Poskytovatelé služeb pro zrakově postižené jsou většinou člen pracovních skupin "pro seniory a osoby se zdravotním postižením". Například:

- Blansko: www.kpss-blansko.cz
- Břeclav: breclav.eu/urad/komunitni-planovani)
- Hodonín: www.kpss-hodonin.cz

²² dle Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění

²³<https://www.mpsv.cz/web/cz/socialni-sluzby-1#sspd>

²⁴ - <https://socialnipece.brno.cz/s-cim-pomahame/poradenstvi/>

²⁵https://www.brno.cz/fileadmin/user_upload/sprava_mesta/magistrat_mesta_brna/OSP/dokumenty/Komunitni_plany/6_komunitni_plan_WEB_20-11.pdf

Příklad z praxe na pomezí sociálních služeb a služeb odboru zdraví

Koordinátor pro osoby se zrakovým postižením²⁶

Magistrát města Brna na Odboru zdraví má svého koordinátora pro osoby se zrakovým postižením. Je to pracovník (sám nevidomý), který zjišťuje a shromažďuje informace vztahující se ke zrakově postiženým, realizuje konzultační a poradenskou činnost pro zdravotně postižené občany se zvláštním zaměřením na zrakově postižené, koordinuje vzájemnou spolupráci MMB s organizacemi, které se zabývají pomocí zrakově postiženým občanům atd.

Zajímavým projektem koordinátora pro osoby se zrakovým postižením je projekt "Pomáhejme správně", který radí, jak správně pomáhat nevidomým a slabozrakým při přecházení ulice, při nástupu do vozidel MHD nebo jízdě na eskalátoru. Samostatný pohyb a orientace ve městě vystavuje osoby se zrakovým postižením řadě obtížných situací. Jak jim to ulehčit, poslouží brožura a situační video-spoty.²⁷

²⁶ <http://www.brno-prorodiny.cz/koordinator-pro-osoby-se-zrakovym-postizenim>

²⁷ <http://www.brno-prorodiny.cz/pomahejme-spravne>

Oblast vzdělávání

Základním předpokladem začlenění lidí se zrakovým postižením do pracovního procesu, je dosažení co nejvyššího vzdělání. Pokud hovoříme o institucích a organizacích působících v oblasti vzdělávání osob se zrakovým postižením, myslíme zejména školy a školská zařízení, speciální pedagogická centra a organizace podporující studenty se specifickými potřebami při studiu. Tyto organizace a instituce pomáhají zejména lidem, kteří se již se zrakovým postižením narodili, či mají zrakovou progresivní vadu - zrakově postiženými se stávají ve "školním či studentském" věku.

Náleží sem ale i organizace, které rekvalifikují a připravují osoby, které přišly o zrak v dospělosti (úřad práce, chráněné dílny a také Rehabilitační a rekvalifikační středisko Dědina, o.p.s.).

V současné době může dítě se zrakovým postižením navštěvovat běžnou základní školu v místě bydliště. Škola má možnost vytvořit místo asistenta pedagoga, který by byl dítěti při studiu nápomocen. Přesto se častěji setkáváme s tím, že děti s vážným postižením zraku navštěvují školu zaměřenou na výuku dětí tímto znevýhodněním.

Asi nejznámější školou zaměřující se na výuku žáků a studentů se zrakovým postižením (a v kraji de facto jedinou) je **Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zdravotně znevýhodněné, Brno, Kamenomlýnská 2²⁸**

V současné době se škola skládá ze sedmi subjektů a je největším vzdělávacím zařízením pro zrakově postižené v České republice. Historie vzniku se datuje do druhé poloviny 19. století. Škola se především zaměřuje na žáky se zdravotními i sociálními problémy, tak jak to ukazuje její název. Poskytuje předškolní, základní a středoškolské vzdělání. V průběhu let rozšířila svou nabídku oborů nejen maturitních - obchodní akademie, sociální péče a masér sportovní a rekondiční, ale i učebních - čalounická výroba (v současné době již zrušený), sportovní a rekondiční masér, pečovatelské práce a tkalcovské práce. S nárůstem počtu studentů se zvyšuje počet pedagogických pracovníků, samozřejmě splňujících podmínky pro pedagogickou práci se zrakově i jinak handicapovanými středoškoláky. Škola umožňuje i ubytování na internátu.

Další významnou institucí napomáhající dětem se zrakovým postižením je **Speciálně pedagogické centrum při Střední škole, základní škole a mateřské škole pro zdravotně znevýhodněné, Brno, Kamenomlýnská 2.**

Speciálně pedagogické centrum (SPC) poskytuje poradenské služby dětem, žákům a studentům se zrakovým postižením a vícečetným postižením v kombinaci se zrakovou vadou ve věku od 3 let po ukončení středoškolského studia (např. speciálně pedagogickou a psychologickou diagnostiku: posouzení SVP dítěte, žáka, studenta se ZP a nastavení vhodných doporučení pro vzdělávání, stanovení odpovídajících podpůrných opatření pro vzdělávání, posouzení školní zralosti atd.). SPC nabízí své služby rodičům, pedagogům a spolupracujícím institucím. Všechny

²⁸ do 1. 9. 2016 Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené, Brno, Kamenomlýnská 2

nabízené služby jsou poskytovány bezplatně. Činnosti probíhají formou návštěv ve školských institucích, nebo ambulantně na pracovišti SPC.

Významnou organizací s minimálně krajským dopadem pro vysokoškolské studenty je **Teiresiás – Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky Masarykovy univerzity**.

Jeho úkolem je zajišťovat, aby studijní obory akreditované na univerzitě byly přístupné studentům se smyslovým nebo jiným handicapem.

Nabízí např.:

- technické zázemí — možnost zápůjček speciálních asistivních technologií (hardware, software), metodická pomoc při práci s nimi,
- adaptaci studijních materiálů do přístupné podoby (digitální verze, hmatové tisky včetně hmatové grafiky,
- komplexní služby digitální i hmatové knihovny), individuální výuku — kurzy doplňují nebo nahrazují řádnou výuku;
- kurzy celoživotního vzdělávání (jazykové kurzy a kurzy speciální výpočetní techniky),
- kurzy prostorové orientace po univerzitních prostorách atd.

Příklad další praxe:

Tyflocentrum Brno, o.p.s.

Obrací se na nás učitelé běžných škol, ve kterých studují děti se zrakovým postižením s dotazem na řešení nějaké specifické situace. Pokud je to v naší kompetenci, poradíme jim, pokud ne, odkážeme je na organizaci či instituci, která se daným tématem zabývá, např. Speciální pedagogická centra.

Vítáme také, že k nám (ale dle našich informací i do ostatních organizací) chodí na exkurze a praxe studenti z různých brněnských středních či vysokých škol. Informace o potřebách osob se zrakovým postižením se tak šíří mezi veřejnost.

Pedagogové a studenti brněnských škol se také např. aktivně zapojují do sbírky Bílá pastelka. Studenti speciální pedagogiky, sociální práce a podobných oborů u nás absolvují školní praxe.

Zástupci **Speciálně pedagogického centra** při Střední škole, základní škole a mateřské škole pro zdravotně znevýhodněné, Brno, Kamenomlýnská 2 a **Teiresiás – Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky MU** se aktivně účastnili konference od Kolébky po aktivní stáří. Prezentovali zce svoji činnost a služby poskytované lidem se zrakovým postižením.

Vzdělávání na terciální (pomaturitní) úrovni poskytují vedle vysokých škol i Vyšší odborné školy. Nemají žádnou podpůrnou organizaci typu Teiresiás, přesto např. brněnská **Vyšší odborná škola - vzdělávací obor Sociální práce** (součást Obchodní akademie, Střední odborné školy knihovnické a Vyšší odborné školy Brno, p.o., Kotlářská 9) opakovaně úspěšně vzdělávala studenty s vážným zrakovým postižením. Jednalo se např. o tři nevidomé studentky. Jedna měla vodícího psa. Studentky byly s podporou (ve smyslu zprostředkování materiálů v elektronické formě, pomoci se zajištěním efektivní praxe) schopny řádně studovat i absolvovat.

Oblast zaměstnávání

Pracovní uplatnění osob se zrakovým postižením i přes značné pokroky v oblasti kompenzačních pomůcek a informačních technologií, je stále poměrně obtížné.

Do této oblasti náleží úřady práce, které v rámci svých projektů zaměřených na zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce podporují i zaměstnávání osob se zrakovým postižením. Dále pak chráněné dílny a zaměstnavatelé z tzv. otevřeného trhu práce.

Příklad z praxe

Úřad práce Brno má pracovní pozici Koordinátora zaměstnávání osob se zdravotním znevýhodněním. Realizuje také např. projekt Rozvoj systému podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením na volném trhu práce.

V rámci tohoto projektu jsou pracovníci poboček úřadu práce v celém kraji informováni o možnostech zaměstnávání osob se zdravotním znevýhodněním, tedy i osob se zrakovým postižením.

Vedoucí tohoto projektu se aktivně účastnila konference Od kolébky po aktivní stáří, kde informovala o možnostech úřadu práce.

TyfloCentrum Brno, o.p.s. zaměstnává osoby se zrakovým postižením nejen v chráněných dílnách HapAteliér, ale na nejrůznějších odborných pracovních pozicích v rámci organizace.

Ředitelka společnosti je členkou odborné pracovní skupiny pro OZP při Úřadu práce, Krajské pobočky v Brně.

Jedním z výstupů projektu je **sborník**, ve kterém se můžete seznámit s příběhy několika nevidomých spoluobčanů - většinou pracujících na otevřeném trhu práce.

Oblast bezbariérovosti

V oblasti **bezbariérovosti prostředí** z hlediska osob se zrakovým postižením se za posledních 30 let udělalo velmi mnoho. Zásady stavebních úprav se dostali do legislativy stavebního zákona, hlasové a zvukové informace se staly součástí cestování, osobám se zrakovým postižením pomáhají nejrůznější navigační systémy.

Přesto všechno lidé s těžkým zrakovým postižením velmi často narážejí na nepochopení ze stran veřejnosti a čerstvé překážky na svých trasách. Velmi často se řešení v oblasti bezbariérovosti omezuje jen na osoby s tělesným postižením.

V této oblasti jsou aktivní obecní úřady jednotlivých měst. Např. v Brně v roce 2017 inicioval Magistrát města Brna vznik **Poradního sboru Rady města Brna pro bezbariérové Brno**²⁹. Poradní sbor sdružuje zástupce institucí a osobnosti,³⁰ které se významným způsobem podílejí na aktivitách zaměřených na řešení přístupnosti města a odstraňování bariér pro osoby s omezenou schopností pohybu.

Město Brno zřídilo emailovou adresu bariery@brno.cz, na které může každý informovat o místech, která jsou bariérová pro osoby s omezenou schopností pohybu.

Uvedené podněty jsou následně postupně zpracovávány a předkládány Poradnímu sboru RMB pro bezbariérové Brno ke zhodnocení a stanovení postupu k jejich řešení.

V oblasti **bezbariérovosti webů a aplikací** ošetřeném Zákonem č. 99/2019³¹, je od roku 2000 velmi aktivní TyfloCentrum Brno svým projektem **Blind Friendly Web**.

Příklad z praxe:

TyfloCentrum Brno, o.p.s. již před 20 lety vytvořilo místo **odborného konzultanta pro odstraňování bariér ze života nevidomých**. Kolega, kterým na tomto místě pracuje, je sám nevidomý. Je členem výše zmíněného Poradního sboru Rady města Brna pro bezbariérové Brno. Mapuje oblasti bariér, upozorňuje na ně, iniciuje jejich odstranění.

Obracet se na něj mohou samotní nevidomí, ale i instituce, které bezbariérovost z pohledu osob se zrakovým postižením řeší.

e-mailová adresa: bariery@ctyflocentrumbrno.cz

Odborný konzultant pro odstraňování bariér opakovaně školí řidiče prostředků MHD města Brna a zasvěcuje je do problematiky samostatného cestování a způsobu vnímání okolí nevidomými osobami. Tím se snaží předcházet obtížím, které často vznikají právě v této oblasti.

TyfloCentrum Brno, o.p.s. zaměstnává odborníky na přístupnost webů a aplikací, kteří poskytují služby v této oblasti formou auditů přístupnosti.

²⁹<http://www.brno-prorodiny.cz/poradni-sbor-rady-mesta-brna-pro-bezbarierove-brno>

³⁰ http://rodina.data.quonia.cz/clenove_PSpBB_k_2019_9.pdf

³¹ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-99>

Oblast práce s veřejností

Oblast práce s veřejností je vnímána jako důležitá součást poskytování služeb (nejen sociálních, ale i zdravotnických, vzdělávacích, služeb zaměstnanosti atd.). Informování veřejnosti umožní rozšíření povědomí o možnostech služeb pro osoby se zrakovým postižením do celého kraje.

Mezi standardní PR nástroje všech organizací patří:

- webové stránky, Facebookový profil
- informační materiály
- Dny otevřených dveří, besedy, exkurze, výstavy, odborné praxe
- Zapojení do aktivit jiných organizací:
 - konference,
 - dny sociální služeb realizované pravidelně jednotlivými "okresními" městy v rámci kraje
 - katalogy organizací působících v dané oblasti
- zapojování dobrovolníků aj.

Příklady z praxe:

TyfloCentrum Brno, o.p.s.

Jedna z aktivit realizovaného projektu se na ni přímo zaměřovala - byla to aktivita s názvem **Propagace sociální práce**, jejíž cílem byla propagace sociálních služeb pro osoby se zrakovým postižením. Formy:

- soutěže, konference, zážitkové exkurze, výstavy,
- audiospoty sociálních služeb v Českém rozhlasu Brno
- videospoty všech pěti služeb, které jsou umístěny na nové webu.

Některé významné akce na podporu povědomí o situaci a možnostech zrakově postižených

Konference Od kolébky po aktivní stáří

Konferenci uspořádalo TyfloCentrum Brno, o.p.s. u příležitosti jubilejního 30. ročníku Tmavomodrého festivalu v květnu 2019. Záštitu převzala MUDr. Zdeňka Kafková. Na konferenci se představily významní poskytovatelé služeb pro osoby se zrakovým postižením v rámci Jihomoravského kraje.³²

TyfloBrno

V pořadí již 14. ročník této soutěže pro nevidomé v prostorové orientaci a samostatném pohybu realizovalo TyfloCentrum Brno. Soutěž proběhla v městské části Brno-střed při příležitosti konání Brněnských dnů pro zdraví. Soutěž je určena především nevidomým, kteří brázdí ulice našich měst a obcí samostatně bez průvodce a chtějí si vyzkoušet neznámou trasu podle návodu, samozřejmě bez pomoci svých vodících psů. Do soutěže se letos přihlásilo rekordních 17 účastníků z celé České republiky³³.

³² http://www.centrumpronevidome.cz/tmf/konference_od_kolebky_po_aktivni_stari_2019

³³ <http://www.centrumpronevidome.cz/tyflobrno/2018>

Další příklady praxe:

Neboj se (mě)

Na akci se podíl Odbor zdraví MMB, Tyfloservis, o. p. s., SONS Brno, Vodící pes, z. s., a Škola pro výcvik vodicích psů, s.r.o. Jejím cílem bylo umožnit široké veřejnosti nahlédnout do problematiky prostorové orientace a samostatného pohybu lidí s těžkým zrakovým postižením a vlastními smysly si jejich svět i zažít.

Agora

Agora je unikátní vzdělávací akce, zaměřená na informační a komunikační technologie pro uživatele s těžkým zrakovým postižením, kterou od roku 2015 pořádá Středisko Teiresiás Masarykovy univerzity.³⁴

Dalším počinem Magistrátu města Brna je vytvoření místa Koordinátora pro zrakově postižené, na kterého se mohou obracet zrakově postižení z Brna i okolí³⁵

Den nevidomých

Koordinátor pro zrakově postižené ve městě Brně uspořádal např. Den nevidomých, konaný 13. 11. 2019 v Brně v Shopping Avionu, kterého se účastnili zástupci klíčových organizací poskytujících služby nevidomým. Veřejnost se měla možnost seznámit s nabídkou jednotlivých organizací i s probíhajícími prezentacemi.³⁶

³⁴ <https://www.teiresias.muni.cz/cz/vzdelavani-sport-a-volny-cas/agora>

³⁵ <http://www.brno-prorodiny.cz/koordinator-pro-osoby-se-zrakovym-postizenim>

³⁶ <https://www.brno.cz/brno-aktualne/co-se-deje-v-brne/a/jake-je-zit-se-ctyrmi-smysly-na-vlastni-kuzi-na-dni-nevidomych/>

Úvahy a podněty do budoucna

V rámci realizace projektu jsme se snažili získat informace ze všech oblastí možné mezioborové spolupráce. Nejvíce otevřené se jeví organizace působící v oblasti sociální, ale je to podmíněno i faktem, že se jejich pracovníci povětšinou znají (bývají zapojeni např. do komunitního plánování sociálních služeb v různých městech kraje, spolupracují v rámci poskytování služeb konkrétním lidem, vídají se např. na PR aktivitách).

Přesto můžeme říci, že ochotu spolupracovat při zlepšování životní situace osob se zdravotním postižením mají všechny resorty - zdravotnictví, školství, úřady práce, instituce a organizace zapojené do řešení bezbariérovosti atd.

Bylo by vhodné, kdyby spolupráce probíhala minimálně v rozsahu informování o možnostech jednotlivých organizací z daných oblastí.

Co se velmi osvědčuje z našeho pohledu, je, pokud se do spolupráce zapojují samotné osoby se zrakovým postižením. Jejich "pohled" na dané téma a reálnost prožitků je vždy přínosná.

Rozvoj spolupráce se odvíjí jednak od ochoty všech zainteresovaných spolupracovat a bohužel (jako téměř vždy) od personálních a finančních limitů jednotlivých organizací. Pokud se např. jedná o nestátní neziskovou organizaci poskytující sociální služby, která má jen několik zaměstnanců, může být obtížné se účastnit vícero setkání. Souvisí to i s vykazováním povinného množství úkonů.

Přesto věříme, že v zájmu lidí se zrakovým postižením bude spolupráce pokračovat.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

- CERHA, J., LANGROVÁ, I. *Špatně vidím (nevidím), můžete mi pomoci?* Praha: Tyflo servis, o.p.s., 2012
- KIMPLOVÁ, T., KOLAŘÍLOVÁ, M. *Jak žít s těžkým zrakovým postižením: Souhrn (nejen) psychologické problematiky.* Praha: Triton, 2015
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Manuál pomoci nevidomým.* Praha: Okamžik, 2015.
- Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů - desátá revize (MKN-10), vydal Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR
- MICHÁLEK, M. *Žít jako vy aneb rovné příležitosti pro nevidomé. Zkušenosti, netradiční pohledy, náměty a doporučení.* Praha: Okamžik, 2016.
- PRÁZDNÁ, R. *Problematika osob se zrakovým postižením.* In MOJŽIŠOVÁ, A. (ed.). *Sociální práce s osobami se zdravotním postižením.* České Budějovice: ZSF JU v Českých Budějovicích, 2019.
- Český statistický úřad: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyberove-setreni-zdravotne-postizenych-osob-2013-qacmwuvwsb>
- Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů - desátá revize (MKN-10), vydal Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/246208/9788074721687-V1-cze.pdf>

Další zdroje:

webové stránky jednotlivých zmíněných organizací

Přílohy

Adresář organizací poskytujících sociální služby osobám se zrakovým postižením

Centrum sociálních služeb pro osoby se zrakovým postižením v Brně – Chrlicích

Chrlické náměstí 2, 643 00 Brno
tel.: 545 558 102, 545 558 188
e-mail: palecek@centrumchrlice.cz
web: www.centrumchrlice.cz

LORM – Společnost pro hluchoslepé, z.s. – poradenské centrum Brno

Křenová 67, 659 58 Brno
tel.: 777 764 197, 777 764 192
e-mail: brno@lorm.cz
web: www.lorm.cz

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, z.s.

Oblastní odbočka Brno-sever
Chaloupkova 3, 612 00 Brno
tel.: 778 412 715
e-mail: brnosever-odbocka@sons.cz

Oblastní odbočka Brno-střed
Chaloupkova 3, 612 00 Brno
tel.: 515 919 776, 731 561 995
e-mail: brnostred-odbocka@sons.cz

Oblastní odbočka Blansko
K. J. Mašky 2, 678 01 Blansko
tel.: 775 438 123
e-mail: blansko-odbocka@sons.cz

Oblastní odbočka Kyjov
Komenského 617, 697 01 Kyjov
tel.: 737 721 504
e-mail: kyjov-odbocka@sons.cz

web: www.sons.cz

Společnost pro ranou péči, pobočka Brno

Uzbecká 32, 625 00 Brno
tel.: 541 236 743, 777 234 134
e-mail: brno@ranapece.cz
web: www.ranapece.cz/brno

Škola pro výcvik vodících psů, s.r.o. Kamenomlýnská 124/2, 603 00 Brno

tel.: 604 603 126, 605 819 998
e-mail: info@vycvikvodicichpsu.cz
web: www.vycvikvodicichpsu.cz

TyfloCentrum Brno, o.p.s.

Chaloupkova 587/3
612 00 Brno
Tel. 515 919 770, 774 715 100
E-mail: vedeni@centrumpronevidome.cz
Web: www.centrumpronevidome.cz

Tyfloservis, o.p.s. – Krajské středisko Brno

Kamenomlýnská 124/2, 603 00 Brno
tel.: 541 212 810, 608 572 335
E-mail: brno@tyfloservis.cz
web: www.tyfloservis.cz

Specializovaná pracoviště Magistrátu města Brna

Poradna Socio Info Point

Koliště 19
601 67 Brno Navštivte nás
tel.: 800 140 800
email: socioinfopoint@brno.cz
<https://socialnipece.brno.cz/s-cim-pomahame/poradenstvi/>

Koordinátor pro osoby se zrakovým postižením

Mgr. Radim Paseka
Oddělení prarodinné politiky, Odbor zdraví
Magistrát města Brna, Dominikánské nám. 197/3, 601 67, Brno.
tel.: 542 172 461
e-mail: paseka.radim@brno.cz

Adresy úřadů (např. obecních úřadů, úřadů práce atd.)

Portál statnisprava.cz³⁷

³⁷ <https://www.statnisprava.cz/rstsp/ciselniky.nsf/i/CZ064>

Adresář vzdělávacích organizací pro osoby se zrakovým postižením v Jihomoravském kraji

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zdravotně znevýhodněné, Brno, Kamenomlýnská 2

(do 1. 9. 2016 Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené)

Kamenomlýnská 2, 603 00 Brno

tel.: 543 212 531, 543 321 303

e-mail: sekretariat@sss-ou.cz

Speciálně pedagogické centrum při Střední škole, základní škole a mateřské škole pro zdravotně znevýhodněné, Brno, Kamenomlýnská 2

Kamenomlýnská 124/2, 603 00 Brno

tel.: 543 210 437 kl. 310, 777 609 326

e-mail: trckova@sss-ou.cz

web: www.kamenomlynska.cz

Teiresiás – Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky MU

Komenského náměstí 2, 602 00 Brno

tel.: 549 491 105, 773 752 738

e-mail: teiresias@muni.cz

web: www.teiresias.muni.cz